

Philippe Van Parijs

Leve de Belgische omwenteling

De Standaard, 23 juli 2008, p.23

Oef! De nationale feestdag is voorbij. Een euforische dag was het niet, neen. Maar er vielen geen doden. Zelfs geen enkele gewonde. Andere multi-etnische landen hebben minder geluk. Geluk? Ja. Maar wel een geluk dat, na een patstelling die nu al vierhonderd dagen duurt, gepaard gaat met een almaar groter gevoel van onbehagen.

Waarom geraken we niet uit deze impasse? Wat missen we toch? Wel, eerst en vooral een duidelijke visie op de institutionele toekomst van ons land. Een visie waarover iedereen het eens is dat die in ieders belang is. Houdt dit een nieuwe diepgaande hervorming van onze federale staat in? Zonder meer. En het zal evenmin de laatste zijn.

Moet die hervorming zo ver gaan, dat we ze - Kris Peeters achterna - een 'Copernicaanse omwenteling' kunnen noemen? Waarom niet? Zelfs ambitieuzer dan die van Copernicus moet ze zijn. Want hij raakte niet aan de stand van de planeten. Hij veranderde alleen de menselijke perceptie. Wij moeten ons slechts bekommeren over een klein stukje continent op een kleine planeet. Maar de manier waarop we over dat stukje regeren moeten we diepgaand veranderen. Om van onze federale staat een krachtig instrument te maken ten dienste van sterkere gewesten, meer autonoom, meer verantwoordelijk en meer zichtbaar dan nu.

Gewesten en geen gemeenschappen? Ja, dat spreekt voor zich. Alleen gewesten die over een bepaald grondgebied regeren en die over een coherent geheel van bevoegdheden beschikken, kunnen een doeltreffend beleid voeren en verantwoordelijk gehouden worden voor de resultaten van dat beleid. Hoe kunnen we het Brussels Gewest bijvoorbeeld berispen over zijn werkloosheidspercentage, als we het niet nodige onderwijsbevoegdheden toekennen? Dat zou niet alleen onrechtvaardig zijn, maar ook simpelweg te gek voor woorden.

De vraag is dus niet of we onze Copernicaanse omwenteling met twee of met drie moeten voltrekken. De vraag is eerder of we ze met drie of met vier zullen voltooien. De Duitstalige gemeenschap is verspreid over een gebied dat vijftien keer minder inwoners telt dan Brussel, maar wel vijf keer groter is. Op die manier zouden we dus twee grote gewesten en twee kleine krijgen, twee in het noorden en twee in het zuiden, twee overwegend Germaans en twee overwegend Romaans. Ja, waarom niet?

En de gemeenschappen dan? Laten we afstappen van de ethisch verfoeilijke en economisch absurde gedachte om een meertalige entiteit in politiek opzicht op een etnische en niet-territoriale basis te organiseren. Deze

formule dook aan het begin van de 20ste eeuw voor het eerst op in Oostenrijk-Hongarije. Overal waar ze uitgetoet werd is ze mislukt. Alleen in Brussel vinden we ze nog. En ook hier moet die formule zo snel mogelijk verdwijnen. Laat ons afstappen van een 'dialog van gemeenschap tot gemeenschap', de 'paritaire senaat' en andere achterhaalde formules. Laten we ons resoluut bekeren tot een federalisme van gewesten.

Dit sluit echter het voorbestaan niet uit van zoiets als een 'Communauté Wallonie-Bruxelles' en een 'Vlaams-Brusselse Gemeenschap' om de intergewestelijke synergie optimaal te structureren – vooral maar niet uitsluitend op onderwijs- en cultureel vlak. Evenmin sluit het een inspanning uit van een voordien nooit geziene omvang om aan al degenen die in Brussel opgroeien, de drievoudige linguïstische competentie mee te geven, die hen steeds meer van pas zal komen bij hun leven en werk in of in de directe omgeving van Brussel. Integendeel, het zal die inspanning eindelijk mogelijk maken in deze kleine, overwegend Franstalige stad, door Nederlandstalig grondgebied omringd, en elke dag een beetje meer de hoofdstad van een Europa dat op zijn beurt elke dag een beetje meer Engelstalig wordt.

Met onze gemeenschappen uit de weg en onze gewesten op het juiste spoor kan de Copernicaanse omwenteling beginnen. Welke rol heeft de federale staat dan nog? Een zo eenvoudig en klein mogelijke, maar niettemin fundamentele rol. De federale staat moet een stevige en veilige basis bieden zowel voor de dynamiek van elk gewest afzonderlijk, als voor de zekerheid van de hele bevolking, en dit op een manier die is aangepast aan de demografische en economische omstandigheden in het begin van de XXI^{ste} eeuw. Hoe? Wel, hieronder volgt een eenvoudig voorstel om die gedachte te illustreren en het debat aan te zwengelen.

Laat ons een *federaal dividend* invoeren, dat uitgedeeld wordt volgens vijf modaliteiten: (1) kinderbijslag als recht van ieder kind; (2) een basispensioen; (3) een terugbetaalbaar belastingkrediet voor iedere volwassene; (4) een gezondheidszorgverzekering en (5) een subsidie voor elke subsidieerbare leerling en student. De bedragen zijn daarbij vastgelegd op forfaitaire niveaus die overeenstemmen met het huidige interpersoonlijke herverdelingsniveau. Ze worden geïndexeerd op basis van het gemiddelde van het federale bbp per capita van de vijf laatste jaar, en gefinancierd via de federale belastingen. De drie eerste bestanddelen van dit federale dividend worden rechtstreeks aan de gezinnen uitgekeerd. De andere twee worden overgemaakt aan de ziekenfondsen en onderwijsinstellingen van hun keuze.

Voor het overige beheren de sociale partners het sociaalzekerheidsstelsel op het niveau dat zij het meest geschikt achten. De gewesten vullen deze overdrachten ten slotte aan en financieren al hun overige bevoegdheden met eigen heffingen die zowel in functie van de woon- als in functie van de werkplaats geheven worden binnen krijtlijnen die een sterk verlichte federale wetgeving bepaalt.

Dit voorstel moet natuurlijk nog becijferd, gepreciseerd, gewijzigd, aangevuld en met andere scenario's geconfronteerd worden. Willen we een

einde maken aan de ene kortzichtige impasse na het andere wankel compromis? Dan zullen zich waarschijnlijk academici van beide gemeenschappen, samen natuurlijk, veel meer moeite moeten geven dan ooit tevoren in de geschiedenis van ons land. Onze politici staan voortdurend onder druk van micro's en peilingen. We kunnen moeilijk van hen verwachten dat ze dit allemaal voor ons regelen.

Die politici moeten nu de kans krijgen om op adem te komen. Om de onderhandelingen van de komende maanden en jaren op een geheel andere manier voor te bereiden - anders dan simpelweg de beste manier te bedenken om de schuld voor de mislukkingen in de schoenen van een ander te schuiven. Om na te denken over de inhoud van de 'Copernicaanse omwenteling'. En om na te denken over andere dringende kwesties. Zoals de gemakkelijke vraag hoe we ons federaal kiesstelsel minder absurd kunnen maken voor wie ons land snel wil hervormen. Of ook de moeilijkere vraag of het intussen niet de hoogste tijd is om af te stappen van de contraproductieve strategie van het cordon sanitaire.

Indien ze nog een moment tijd hebben, kunnen ze misschien even in de geschiedenisboeken duiken. Om bijvoorbeeld te lezen wat James Madison in 1788 te zeggen had over de *imbecility* van de *Belgic confederacy*. Of om te lezen, hoe in de jaren dertig 'ondanks zoveel beangstigende symptomen, de partijen uitsluitend voor de taalkwestie leken te leven' (F. van Kalken, *Entre deux guerres*, 1944).

Maar onze politici moeten nu vooral de kans krijgen om uit te rusten, om tijd aan hun gezin te besteden en om nieuwe krachten op te doen. De taak van politiek verantwoordelijke is - bij ons misschien meer dan elders - een erg ondankbare taak geworden. Maar het blijft een taak van cruciaal belang. Al diegenen die zich volhardend aan deze taak blijven wijden, niet het minste Yves Leterme, verdienen onze dankbaarheid - en een deugddoende vakantie.